

Å flytte hjemmefra for mennesker med intellektuell funksjonsnedsettelse

Brukererfaringer

Tom Jensen, Vernepleiespesialist, PUA, Oslo universitetssykehus

Lene Marita Berg Fredriksen, Vernepleiespesialist, Nordlandssykehuset

Trine Lise Bakken, Fag- og forskningsleder, NKUP, Oslo universitetssykehus

Å flytte hjemmefra for mennesker med intellektuell funksjonshemming (IF) er som for de fleste andre en viktig livsovergang. Å bo for seg selv kan gi økt selvstendighet og frihet, men kan samtidig innebære nye utfordringer og endringer i hverdagen. Vi undersøkte brukernes erfaringer knyttet til flytteprosessen og hvilke erfaringer de har med å bo for seg selv.

Deltakere var mellom 20 og 34 år og hadde en gjennomsnittsalder på 25 år. Det var 10 menn og 17 kvinner. Alle pasientene hadde tilleggsdiagnoser i tillegg til IF og/eller autismespekterforstyrrelse (ASD).

Å bo for seg selv

Deltakernes beskrivelser av å bo i eget hjem oppleves som positivt for de fleste. De trekker frem økt selvstendighet og mulighet til å bestemme mer i eget liv. Flere beskriver glede av hverdagsaktiviteter som unge voksne flest liker, som å se på film, spille, bruke nettbrett, høre på musikk og gå på kafe.

Relasjoner med personalet beskrives som viktig, deltakerne fremhever trivsel med å være sammen med personalet og viktigheten av deres støtte i hverdagen. Samtidig opplever mange at det er særlig betydningsfullt å ha familien boende i nærheten, spesielt mor.

Selv om de fleste forteller om positive sider ved å bo for seg selv, fremkommer det også negative erfaringer. Flere opplever det krevende å flytte til eget hjem, særlig i starten. Mange savner familien og beskriver overgangen med ord som utrygghet og ensomhet. Andre utfordringer som beskrives er knyttet til det organisatoriske. Dette gjelder særlig manglende forutsigbarhet knyttet til hvem fra miljøpersonalet som er på jobb, hyppige endringer og det å måtte forholde seg til mange ulike ansatte.

Enkelte synes det er utfordrende å si ifra om egne behov og opplever at miljøpersonalet ikke alltid har tid til å lytte til dem. I tillegg beskriver noen deltakere begrenset selvbestemmelse særlig knyttet til egen økonomi og det å kunne gå ut alene.

Medbestemmelse og deltakelse

Svarene viser at respondentenes mulighet til å bestemme i hovedsak var knyttet til praktiske og personlige valg. De aller fleste hadde innflytelse på hvordan leiligheten skulle se ut gjennom for eksempel valg av møbler, farge på veggene, ulike pyntegjenstander og hvilke eiendeler de ønsket å ta med seg. Dette er viktig for trivsel og opplevelsen av å ha et eget hjem (Dew mfl., 2019).

Samtidig beskriver flere at de ikke selv fikk bestemme større beslutninger som hvor de skulle bo, men at foreldre og fagfolk i tjenestene tok disse overordnede beslutningene for dem.

Noen respondenter husker lite fra flytteprosessen, eller de oppgav at de ikke bestemte særlig mye. Samlet sett viser svarene at brukerne i liten grad deltok i de store beslutningene knyttet til flytting, men at de hadde noe innflytelse på enkelte valg som valg av møbler og farge på veggene.

I hvilken grad brukerne deltok med praktiske oppgaver i forbindelse med flyttingen oppgir mange at de gjorde lite eller ingenting selv, men at de fikk mye hjelp. Noen husker lite, mens andre oppgir at de deltok i oppgaver som å pakke eiendeler, rydde, støvsuge og/eller vaske. Samlet sett viser svarene at brukernes egen deltakelse

i praktiske oppgaver ved flyttingen var varierende og begrenset.

Relasjoner

De fleste brukerne oppgir at de har blitt kjent med personalet i boligen, og mange beskriver opplevelse av trygghet til omsorgspersonale. Derimot viser svarene at brukerne har varierende erfaringer med det å bli kjent med andre beboere eller naboer. Noen oppgir at de kjenner andre beboere godt, mens andre beskriver begrenset kontakt og at de i liten grad har blitt kjent med andre. Noen beskriver aldersforskjellen som et hinder for å etablere kontakt eller nye bekjentskaper. Samlet sett viser svarene at relasjonsbygging i hovedsak er blitt etablert til personalet i boligen og mindre til med beboere.

Svarene viser også at de fleste brukerne har jevnlig kontakt med foreldrene sine. Dette innebærer kontakt en til flere ganger i uken i form av besøk, felles måltider eller overnattinger. Andre beskriver mer sporadisk kontakt, der kontakt med familie i hovedsak er i forbindelse med ulike høytider. Samlet sett tyder svarene på at foreldrekontakt er viktig, og at det utgjør en del av brukernes sosiale liv, også etter flytting til eget hjem. Noen brukere beskriver også mye kontakt med søsken, men samlet sett viser svarene at søskenkontakt er mer variabelt og gjennomgående mindre hyppig enn i kontakten med foreldre.

Livssyn

Undersøkelsen viser at de aller fleste brukerne ikke ble spurt om livssyn, tro

eller hva som er viktig i livet i forbindelse med flytteprosessen. Resultatet viser at kun et lite fåtall oppgir at de ble spurt om dette, samtidig som flere ikke hadde besvart spørsmålet. Mye tyder på at tema knyttet til livssyn, verdier eller andre meningsfulle områder for brukerne i liten grad ble vektlagt av fagfolk. Dette kan innebære at viktige tema innenfor identitet og livsforståelse ikke i tilstrekkelig grad har blitt utforsket eller ivaretatt i overgangsfasen (Dew mfl., 2019).

Trygghet og forutsigbarhet

Trygghet og forutsigbarhet er viktig for alle mennesker, men er grunnleggende for personer med utviklingshemming, særlig i møte med store endringer i livet som å flytte for seg selv. Mange har behov for stabile rammer, kjente rutiner og forutsigbare relasjoner for kontroll og mestring. Hendelser og endringer uten gode forberedelser kan for mange oppleves som utrygt og bidra til økt stress, som igjen kan redusere brukernes fungering i dagliglivet. Brukernes erfaringer fra studien understreker blant annet betydningen av relasjoner til en liten gruppe ansatte, tydelig struktur og forutsigbarhet samt tilpasset og tydelig kommunikasjon som forutsetning for trivsel og trygghet.

En brukerhistorie:

«Å komme vekk fra mas!»

En deltakers erfaringer fra studien illustrerer godt hvordan en flytteprosess kan gi rom for medbestemmelse og deltakelse samtidig som den tydeliggjør behovet for gode og trygge relasjoner, forutsigbare rammer samt struktur og hjelp til støtte

i dagliglivet. En av deltagerne forteller om innflytting tre steder: «I det *første stedet jeg bodde* fikk jeg bestemme hvor jeg skulle bo for jeg flyttet først i en hybel alene. Jeg fikk spise det jeg ville og bruke pengene på det jeg ville. Jeg fikk innrede hybelen som jeg ville. I den første bemannede boligen jeg bodde i fikk jeg ikke bestemme hvor jeg skulle flytte. Jeg fikk innrede leiligheten som jeg ville. Først fikk jeg bestemme hva jeg skulle bruke pengene mine på, men så brukte jeg de på dumme ting som å bestille hotell for mange tusen kroner og bestilte mye matlevering. For eksempel hver dag i en periode. Så jeg fikk verge som gir meg ukepenges (jeg har fortsatt verge). Først hadde jeg medisiner mine selv, men så begynte jeg å ta for mye medisin så da fikk jeg ikke lov å ha de selv lenger så da begynte boligen å ha medisiner mine (og den nye bemannede boligen min som jeg bor i nå har medisiner mine nå).

I den bemannede boligen jeg bor i nå fikk jeg ikke bestemme hvor jeg skulle flytte. Jeg fikk innrede leiligheten som jeg ville. Jeg får spise det jeg vil, men personalet vil at jeg skal spise tre knekkebrød til lunsj mens jeg vil jeg skal spise to knekkebrød så de prøver å overtale meg til å spise tre og det har skjedd at personalet lagde tre knekkebrød til meg selv om jeg sa jeg bare vil ha to.

Avslutning

Studien belyser ikke alle aspekter ved en flytteprosess, men peker på flere sentrale faktorer. Brukernes erfaringer med å flytte til eget hjem oppleves i hovedsak som positivt, men viser seg også å ha vært krevende. Funnene viser at brukermidvirkning ofte har vært begrenset til praktiske valg samt at relasjonsarbeid, emosjonell trygghet og personlige verdier (livssyn) i mindre grad har vært prioritert. Samlet sett understreker funnene behov for mer helhetlig brukerinvolvering i flytteprosesser.

Referanser

- Dew, A., Collings, S., & Dowse, L. (2019). *Transitions for people with intellectual disability: A focus on identity, relationships and emotional wellbeing*. Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities, 32(6), 1469–1480.

DAGSKONFERANSE

Funksjonsnedsettelse og kriminalomsorg

Rettsikkerhet, habilitering og veien videre

Dato og tid

Torsdag 5. mars
kl. 10:00–18:00

Sted

Radisson Hotel & Conference
Centre Oslo Airport

Deltakere m.fl.

Leo Ajkic

Nina Christine Dahl

Randi Rosenqvist

Erik Søndena

Mer info og påmelding
stiftelsen.sor.no/kriminalomsorg

Opptak gjøres tilgjengelig på
SOR Digital+